
POSSIBLE IMPLICATIONS FOR NORTH MACEDONIA AND KOSOVO OF THE DELAY IN MEMBERSHIP IN THE EUROPEAN UNION

Gani Rashiti

Law Faculty, UKLO, Bitola, North Macedonia, ganirashiti@uklo.edu.mk

Abdulla Azizi

Faculty of Contemporary Social Sciences, SEEU, North Macedonia, a.azizi@seeu.edu.mk

Abstract: The European integration process of the Western Balkans (WB) represents one of the strategic priorities of the European Union (EU) for the stability, security and democratic development of the region. However, the continuous delay of membership and the lack of a clear time perspective have raised important dilemmas regarding the effectiveness and credibility of this process. This paper aims to assess the European integration process of the two neighbouring countries of the Western Balkans, placing it in the context of the delay of EU membership. The methodology of the study is based on the qualitative analysis of official EU documents, reports of international institutions, SWOT analysis and contemporary academic literature. The results show that, despite the symbolic progress of the above-mentioned countries in the harmonization of laws and few institutional reforms, the European integration process is facing structural weaknesses such as the lack of administrative capacities, the politicization of institutions and the decline of public trust. The delay in accession itself creates serious threats, including rising Euroscepticism, an exodus of human capital, and the growing influence of external actors in the region. Moreover, the lack of clear EU support for resolving the two countries' neighbouring disputes has weakened the motivation for deep reforms and contributed to the politicisation of reforms and the emergence of weaknesses in the rule of law and weak institutional capacities. The article concludes that a more proactive EU approach to enlargement through unstinting support for the path of North Macedonia and Kosovo would also encourage the process of genuine reforms and restore citizens' trust in the EU, while the EU integration process would be seen as a reality rather than an unattainable dream for them.

Keywords: EU enlargement, North Macedonia, Kosovo, European integration.

IMPLIKIMET E MUNDSHME PËR MAQEDONINË E VERIUT DHE KOSOVËN PËR SHKAK TË VONESËS SË ANËTARËSIMIT NË BASHKIMIN EVROPIAN

Gani Rashiti

UKLO, Law Faculty, ganirashiti@uklo.edu.mk

Abdulla Azizi

SEEU, Faculty of Contemporary Social Sciences, a.azizi@seeu.edu.mk

Abstrakt: Procesi i integritimit evropian të Ballkanit Perëndimor (BP) përfaqëson një nga prioritetet strategjike të Bashkimit Evropian (BE) për stabilitetin, sigurinë dhe zhvillimin demokratik të rajonit. Megjithatë, shtyrja e vazhdueshme e anëtarësimit dhe mungesa e një perspektive të qartë kohore kanë ngritur dilema të rëndësishme në lidhje me efikasitetin dhe besueshmërinë e këtij procesi. Ky punim synon të vlerësojë procesin e integritimit evropian të dy vendeve fqinje të Ballkanit Perëndimor, duke e vendosur atë në kontekstin e shtyrjes së anëtarësimit në BE. Metodologjia e studimit bazohet në një analizë cilësore të dokumenteve zyrtare të BE-së, raporteve të institucioneve ndërkombëtare, analizës SWOT dhe literaturës akademike bashkëkohore. Rezultatet tregojnë se, pavarësisht progresit simbolik të vendeve të lartpërmendura në harmonizimin e ligjeve dhe pak reformave institucionale, procesi i integritimit evropian përballlet me dobësi strukturore siç janë mungesa e kapaciteteve administrative, politizimi i institucioneve dhe rënia e besimit publik. Vetë shtyrja e anëtarësimit paraqet kërcënime serioze, duke përfshirë euroskepticizmin në rritje, një eksod të kapitalit njerëzor dhe ndikimin në rritje të aktorëve të jashtëm në rajon. Përveç kësaj, mungesa e mbështetjes së qartë të BE-së për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve fqinje të të dy vendeve ka dobësuar motivimin për reforma të thella dhe ka kontribuar në politizimin e reformave dhe shfaqjen e dobësive në sundimin e ligjit dhe kapaciteteve të dobëta institucionale. Artikulli arrin në përfundimin se një qasje më proaktive e BE-së ndaj zgjerimit përmes mbështetjes së pakursyer për rrugën e Maqedonisë së Veriut dhe Kosovës do të inkurajonte gjithashtu procesin e reformave të vërteta dhe do të rivendoste besimin e qytetarëve në BE, ndërsa procesi i integritimit në BE do të shihej si një realitet dhe jo si një ëndërr e paarritshme për ta.

Fjalët kyçe: Zgjerimi i BE-së, Maqedonia e Veriut, Kosova, integritimi evropian.

1. HYRJE

Zgjerimi i BE drejt BP është konsideruar prej dekadash si një instrument strategjik për garantimin e stabilitetit politik, konsolidimin demokratik dhe zhvillimin socio-ekonomik të rajonit. Maqedonia e Veriut dhe Kosova, si pjesë integrale e këtij rajoni, kanë ndjekur rrugë të ndryshme institucionale drejt BE-së, por ndajnë sfida të përbashkëta në procesin e anëtarësimit. Megjithatë, pavarësisht angazhimeve të vazhdueshme reformuese dhe perspektivës evropiane të konfirmuar në dokumentet strategjike të BE-së, procesi i zgjerimit është shoqëruar me vonesa të konsiderueshme dhe pasiguri politike.

Vonesa e anëtarësimit në BE ka implikime të shumta për Maqedoninë e Veriut dhe Kosovën, të cilat shtrihen përtej dimensionit teknik të negociatave. Në planin politik, ajo ndikon në besueshmërinë e procesit eurointegruar dhe në legjitimitetin e elitave qeverisëse, duke krijuar hapësirë për rritjen e euroskepticizmit dhe forcimin e narrativave populiste dhe nacionaliste. Në aspektin institucional, mungesa e një horizonti të qartë kohor për anëtarësim mund të ngadalësojë ritmin e reformave strukturore, veçanërisht në fushat e sundimit të ligjit, administratës publike dhe luftës kundër korrupsionit.

Nga perspektiva ekonomike dhe shoqërore, vonesa e integritit evropian ka pasoja të drejtpërdrejta në klimën e investimeve, rritjen ekonomike dhe migrimin. Maqedonia e Veriut dhe Kosova përballen me nivele të larta emigrimi të kapitalit njerëzor, veçanërisht të rinjve dhe profesionistëve të kualifikuar, fenomen i cili lidhet ngushtë me pasigurinë ekonomike dhe mungesën e perspektivës afatgjatë. Paralelisht, vakumi i krijuar nga ngadalësimi i zgjerimit të BE-së ka hapur hapësirë për rritjen e ndikimit të aktorëve të tretë gjeopolitikë, duke sfiduar rolin normativ dhe transformues të BE-së në rajon.

Në këtë kontekst, ky punim synon të analizojë implikimet e mundshme të vonesës së anëtarësimit në BE për Maqedoninë e Veriut dhe Kosovën, duke u fokusuar në dimensionet politike, institucionale, ekonomike dhe gjeopolitike. Përmes një qasjeje krahasuese dhe analitike, studimi synon të kontribuojë në debatin akademik mbi të ardhmen e zgjerimit evropian dhe të ofrojë rekomandime politike për rritjen e efektivitetit dhe besueshmërisë së procesit eurointegruar në BP.

2. MATERIALE DHE METODAT

Koncepti i fuqisë transformuese të BE-së ka qenë qendror në studimet e zgjerimit. Studiuesit argumentojnë se perspektiva e anëtarësimit i nxit vendet kandidatë të miratojnë normat, vlerat dhe rregullimet institucionale të BE-së (Grabbe, 2014). Kushtëzimi funksionon përmes një logjike kosto-përfitim: pajtueshmëria me rregullat e BE-së shpërblehet me përparim drejt anëtarësimit.

Megjithatë, Börzel dhe Risse (2018) vërejnë se efektiviteti i kushtëzimit varet nga besueshmëria dhe qëndrueshmëria. Kur shpërblimet vonohen ose janë të pasigurta, aktorët vendas mund të humbasin stimujt për t'u pajtuar. Ky mendim është veçanërisht i rëndësishëm për BP, ku anëtarësimi ka mbetur i pakapshëm pavarësisht viteve të tëra përpjekjesh për reforma.

Anasjelltas, anëtarësimi i vonuar shoqërohet me konvergencë më të ngadaltë dhe varësi të shtuar nga remitancat (Banka Botërore, 2022). Gjeopolitikisht, Ballkani Perëndimor është bërë një arenë e konkurrencës strategjike, ku aktorët e jashtëm kërkojnë të zgjerojnë ndikimin e tyre në mungesë të angazhimit vendimtar të BE-së.

Literatura e kohëve të fundit nxjerr në pah shfaqjen e regjimeve autoritare hibride ose konkurruese në BP (Bieber, 2018). Institucionet formale demokratike bashkëjetojnë me praktikatat informale si klientelizmi, kapja e shtetit dhe kontrolli i medias. Studiuesit e lidhin gjithnjë e më shumë këtë trend me dobësimin e ndikimit në BE dhe perspektivat e paqarta të pranimit (Noutcheva, 2020).

Ky studim përdor një metodologji kërkimore cilësore, duke kombinuar:

- Analizën e dokumenteve të strategjive të zgjerimit të BE-së, raportet e progresit dhe komunikimet e politikave;
- Rishikimin e literaturës akademike mbi integrimin në BE dhe qeverisjen e Ballkanit Perëndimor;
- Analizën e raporteve nga organizatat ndërkombëtare (Komisioni Evropian, Banka Botërore, Freedom House).

Artikulli ndjek një qasje krahasuese rajonale, duke u përqendruar në modelet e përbashkëta dhe jo në studimet e rasteve specifike të vendit. Kjo qasje është e përshtatshme për identifikimin e pasojave strukturore të anëtarësimit të vonuar në të gjithë rajonin

Edhe pse ky studim mbështetet në të dhëna dytësore, përdorimi i të dhënave të shumëfishta rrit vlefshmërinë përmes triangulimit. Dallimet në metodologjitë e matjes në të gjitha grupet e të dhënave përfaqësojnë një kufizim; megjithatë, përdorimi i tyre i kombinuar lejon një vlerësim gjithëpërfshirës të qeverisjes, demokracisë dhe trendeve socio-ekonomike në BP (Börzel & Risse, 2018).

Ky studim kontribuon në shkencë duke:

- Lidhur vonesën e anëtarësimit me qeverisjen e matshme dhe rezultatet demokratike
- Demonstruar se pajtueshmëria politike pa shpërblim dobëson stimujt e reformave
- Ofruar prova empirike krahasuese përtej narrativave të një vendi të vetëm

3. REZULTATE

Më poshtë analizohet një listë me pasojat kryesore të shtyrjes së anëtarësimit në BE për vendet e BP.

Tabela 1: Pasojat multidimensionale nga vonesa e anëtarësimit në BE

Ekonomike	Investitorët e huaj shpesh preferojnë vende me perspektivë anëtarësimi, dhe vonesat reduktojnë besimin.
	Anëtarësimi në BE ofron mundësi për treg të madh dhe fonde të strukturuara; shtyrja i vonon këto përfitime.
	Vendet mbeten më të varura nga tregjet jo-BE dhe marrëdhëniet bilaterale.
Politike dhe Demokratike	Shtyrja mund të shkaktojë zhgënjim në opinionin publik dhe rritje të populzimit me pasoja për destabilizim politik
	Presioni i anëtarësimit shpesh nxit reforma në drejtësi, transparencë dhe luftë kundër korrupsionit; shtyrja i ul incentivat për ndryshime.
	Vendet e BP mund të jenë më të ndikuara nga Rusia, Kina ose Turqia në mungesë të perspektivës BE.
Sociale dhe Demografike	Pa perspektivë për BE-në, shumë të rinj largohen duke kërkuar punë dhe arsimin në vende tjera
	Zhgënjimi mbi perspektivën europiane mund të ulë motivimin për pjesëmarrje qytetare dhe për të ndjekur studimet ose karrierën në vend.
	Largimi i trurit zvogëlon kapacitetin administrativ, dobëson potencialin e inovacionit dhe kërcënon qëndrueshmërinë e sistemeve të mirëqenies.
Gjeopolitike dhe të sigurisë	Perspektiva e BE shpesh shërben si mekanizëm stabilizues; pa të tensionet mund të rriten.
	Vonesa redukton bashkëpunimin ushtarak dhe sigurinë e përgjithshme rajonale.
	Integrimi i vonuar në BE ka krijuar hapësirë për aktorë alternativë gjeopolitikë - kryesisht Rusinë, Kinën dhe Turqinë - për të zgjeruar praninë e tyre përmes investimeve në infrastrukturë, projekteve energjetike dhe ndikimit politik.
Kapaciteti Institucional dhe Qeverisja	Vonesat e zgjatura zvogëlojnë stimujt për profesionalizim, depolitizim dhe transformim dixhital të administratës publike.
	Reformat rrezikojnë të bëhen simbolike në vend të përmbajtjes, duke kufizuar ndikimin e tyre afatgjatë.
Negativiteti psikologjik dhe reputacional	Shtyrja mund të perceptohet si dështim diplomatik i qeverive vendase
	Opinionin publik mund të humbasë besimin tek reformat dhe drejtësia

Burimi: Hulumtimi nga autorët

Në përgjithësi, shtyrja e anëtarësimit ka një efekt domino: ngadalëson zhvillimin ekonomik, përkeqëson situatën sociale dhe destabilizon politikisht rajonin.

Për të vlerësuar empirikisht pasojat e vonesës së anëtarësimit në BE, ky studim operacionalizon variablat e mëposhtme:

- Variabla e pavarur: Vonesa dhe pasiguria në anëtarësimin në BE (e matur përmes statusit të anëtarësimit, progresit të negociatave, vetos dhe vendimeve institucionale të BE-së)
- Variabla të varur: Cilësia e qeverisjes, Performanca demokratike, Konvergenca ekonomike, Kapaciteti institucional, Rezultatet sociale (emigrimi).

Të dhënat janë nxjerrë nga Raportet e Progresit të BE-së, Treguesit e Qeverisjes së Bankës Botërore, Freedom House dhe të dhënat ekonomike të Bankës Botërore

- *Treguesit e Qeverisjes dhe Sundimit të Ligjit*

Sa i perket Kosoves, Raportet e Progresit të BE-së vazhdimisht nxjerrin në pah: Pavarësi të kufizuar gjyqësore, Rreziq të vazhdueshme korrupsioni, Politizim të administratës publike

Sipas Treguesve të Qeverisjes Botërore (WGI) të Bankës Botërore: Rezultati i Sundimit të Ligjit mbetet nën mesataren e BE-së dhe tregon vetëm përmirësim të vogël pavarësisht harmonizimit legjislativ. Efektiviteti i Qeverisjes ngec, duke reflektuar kapacitet të dobët administrativ dhe lodhje nga reformat. Kjo ngecje përkon me pasigurinë e zgjatur në lidhje me statusin e kandidatit, duke mbështetur argumentin se besueshmëria e dobët e anëtarësimit dëmton stimujt e reformave.

Maqedonia e Veriut fillimisht tregoi përmirësime të matshme (2017–2019), veçanërisht në: Llogaridhënien e qeverisë dhe Reformën e administratës publike. Megjithatë, pas bllokimeve të përsëritura të pranimit, treguesit e

qeverisjes qëndruan në nivel të ulët dhe, në disa fusha, ranë. Kjo sugjeron një marrëdhënie të drejtpërdrejtë midis besueshmërisë së pranimit dhe performancës së qeverisjes, madje edhe në kandidatët relativisht të përparuar.

- *Performanca Demokratike dhe Stabiliteti Politik*

Tabela 2: Indikatorët për vlerësimin e performancës

Indikatori (2023)	Kosova	Maqedonia e Veriut
Rezultati i Demokracisë	Regjimi Hibrid Gjysmë i Konsoliduar	Regjimi Tranzicional / Hibrid
Korniza Gjyqësore	I dobët	Moderuar
Korrupsioni	I lartë	Mesatare–E lartë

Burimi: Freedom House, Nations in Transit 2023

Të dyja rastet demonstrojnë ngecje demokratike, duke përfunduar argumentin e Bieber (2018) se pasiguria e zgjat në BE kontribuon në konsolidimin e regjimeve hibride dhe jo të demokracive liberale. Është e rëndësishme të theksohet se regresioni demokratik i Maqedonisë së Veriut, pavarësisht pajtueshmërisë së madhe (Marrëveshja e Prespës), ofron prova të forta empirike kundër supozimit se reformat çojnë automatikisht në shpërblime për anëtarësim.

Cilësia demokratike vlerësohet duke përdorur rezultatin e demokracisë së Kombeve në Tranzicion të Freedom House, i cili vlerëson proceset zgjedhore, qeverisjen, kuadrin gjyqësor, lirinë e medias dhe korrupsionin. (Freedom House, 2023).

Siç tregohet në Tabelën 2, si Kosova ashtu edhe Maqedonia e Veriut mbeten të klasifikuara si regjime hibride, pavarësisht ndryshimeve në trajektorët e reformave. Rezultati i demokracisë në Maqedoninë e Veriut mbetet vetëm pak më i lartë se ai i Kosovës, duke sugjeruar që përputhshmëria e gjerë me kriteret politike të BE-së nuk përkthehet automatikisht në konsolidim demokratik kur besueshmëria e anëtarësimit dobësohet (Freedom House, 2023; Bieber, 2018). Në Maqedoninë e Veriut multikulturalizmi dhe konoscionalizmi reflektohen përmes perfshirjes së bashkësive etnike në institucionet dhe procesin e vendimmarjes (Sharlamanov & Jovanoski, 2012). Megjithatë, një distancë në raportet nderetnike mund të jetë një tregues i stereotipeve të caktuara, madje edhe diskriminimit ndërtmik, prandaj është e rëndësishme që të identifikohen dhe trajtohen raste të tilla (Sharlamanov & Jovanoski, 2013).

- *Treguesit Ekonomikë dhe Konvergjenca*

Për sa i përket Investimeve të Huaja Direkte, Kosova shenon flukse të ulëta dhe të paqëndrueshme të investimeve të huaja direkte, të përqendruara kryesisht në pasuri të paluajtshme dhe shërbime; ndërsa Maqedonia e Veriut shenon nivele më të larta të investimeve të huaja direkte, por ndikim i kufizuar në rritjen e produktivitetit. Pavarësisht dallimeve, asnjëri vend nuk tregon konvergencë të qëndrueshme drejt mesatareve ekonomike të BE-së, kryesisht për shkak të: Mungesës së aksesit në fondet e kohezionit të BE-së dhe dobësive strukturore dhe pasigurisë së investimeve. Performanca ekonomike vlerësohet nëpërmjet flukseve të investimeve të huaja direkte si përqindje e PBB-së, të nxjerra nga baza e të dhënave të Treguesve të Zhvillimit të Bankës Botërore. (World Bank, 2023). Ndërsa Maqedonia e Veriut tërheq nivele më të larta të investimeve të huaja direkte sesa Kosova, asnjëri vend nuk tregon konvergencë të qëndrueshme drejt niveleve të investimeve të BE-së. Kjo mbështet argumentin se anëtarësimi i vonuar kufizon besimin e investitorëve dhe planifikimin ekonomik afatgjatë. (World Bank, 2023; Grabbe, 2014).

Për sa i përket Tregjeve të Punës dhe Emigracionit, të dy vendet tregojnë migrim të lartë jashtë vendit, veçanërisht midis të rinjve dhe profesionistëve të kualifikuar. Të dhënat e Bankës Botërore tregojnë se Emigracioni vepron si një stabilizues afatshkurtër (nëpërmjet remitancave), por dëmton kapacitetin administrativ dhe institucional afatgjatë. Kjo ndikon drejtpërdrejt në aftësinë e shtetit për të zbatuar reformat e harmonizuara me BE-në, duke krijuar një lak reagimi negativ.

Trendet e migrimit maten duke përdorur normat neto të emigrimit për 1,000 banorë, bazuar në të dhënat e Bankës Botërore për Migracionin dhe Remitancat. (World Bank, 2023).

Si Kosova ashtu edhe Maqedonia e Veriut përjetojnë migrim të konsiderueshëm jashtë vendit, veçanërisht midis popullatave të reja dhe atyre me arsim të lartë. Shkalla më e lartë e emigrimit të Kosovës pasqyron efektet e ndërlikuara të kufizimeve të tregut të punës dhe pasigurisë së zgjatuar të BE-së, ndërsa trendi negativ i Maqedonisë së Veriut konfirmon se edhe kandidatët e përparuar përballen me rënie demografike për shkak të lodhjes nga anëtarësimi. (World Bank, 2023; European Commission, 2023b).

- *Kapaciteti Institucional dhe Reforma e Administratës Publike*

Raportet e Progresit të BE-së për të dy vendet theksojnë përputhshmërinë formale ligjore pa zbatim të plotë, mekanizma të dobët të monitorimit dhe autonomi të kufizuar administrative. Në Kosovë, brishtësia institucionale

përkeqësohet nga shtetësia e kontestuar. Në Maqedoninë e Veriut, lodhja nga reformat ka çuar në zbatim selektiv dhe në rënie të pronësisë politike të reformave. Në përgjithësi, RMV ka shumë për të bërë për të përmirësuar imazhin e AP-së në udhëtimin e vendit drejt BE-së dhe sfidat që lidhen me reformën e AP-së duhet të merren seriozisht nga establishmenti politik, pa kursyer askënd në sistem (Azizi et al., 2023). Kjo mbështet pretendimin qendror të punimit se anëtarësimi i vonuar e transformon kushtëzimin e BE-së nga një nxitës reformash në një ushtrim formal të pajtueshmërisë. Krahasimi empirik zbulon tre gjetje kryesore:

1. Besueshmëria ka më shumë rëndësi se statusi: Vetëm statusi i kandidatit (Maqedonia e Veriut) nuk garanton qëndrueshmërinë e reformave.

2. Vonesa në anëtarësim prodhon ngecje në konvergencë: Të dy vendet mbeten strukturalisht larg standardeve të BE-së pavarësisht përpjekjeve për reforma.

3. Qeverisja hibride bëhet e rrënjësor: Rënia demokratike korrelohet me pasigurinë e zgjatur të anëtarësimit.

Këto gjetje përforcojnë literaturën teorike mbi rënien e fuqisë transformuese të BE-së në kushtet e lodhjes nga zgjerimi.

• *Sundimi i Ligjit*

Ndërsa, Maqedonia e Veriut tregon përmirësim fillestar midis viteve 2015–2018, që përkon me rritjen e besueshmërisë së anëtarësimit në BE dhe Marrëveshjen e Prespës, performanca e qeverisjes ngec dhe bie më pas, duke reflektuar lodhjen nga zgjerimi dhe uljen e stimuljeve për reforma (World Bank, 2023). Performanca e qeverisjes në Kosovë dhe Maqedoninë e Veriut vlerësohet përmes treguesit të Sundimit të Ligjit nga Treguesit Botërorë të Qeverisjes, i cili kap perceptimet e masës në të cilën agjentët kanë besim në rregullat e shoqërisë dhe i përmbahen atyre (World Bank, 2023).

Maqedonia e Veriut përjetoi përmirësime të dukshme në rezultatet e Sundimit të Ligjit midis viteve 2015 dhe 2018, që përkojnë me angazhimin e intensifikuar të BE-së dhe zgjidhjen e mosmarrëveshjes së emrit me Greqinë. Megjithatë, pas vonesave të përsëritura të anëtarësimit, performanca e qeverisjes ngeci dhe ra gradualisht (European Commission, 2019; World Bank, 2023).

Në të kundërt, Kosova tregoi një model përmirësimi gradual, por të kufizuar, duke reflektuar brishtësinë institucionale dhe pasigurinë e zgjatur në lidhje me statusin e kandidatit të BE-së (European Commission, 2023a). Në të kundërt, Kosova shfaq përmirësim gradual, por të kufizuar nga pasiguria e zgjatur në lidhje me statusin e anëtarësimit dhe kapaciteti më i dobët institucional. Harmonizimi formal pa një horizont të besueshëm anëtarësimi jep përfitime marginale në qeverisje. Këto prova sasiore përforcojnë tre pretendime kryesore të artikullit se:

- Besueshmëria e anëtarësimit në BE është e lidhur drejtpërdrejt me rezultatet e qeverisjes;

- Anëtarësimi i vonuar prodhon ngecje në vend të konvergencës;

- Modelet hibride të qeverisjes bëhen të ngulitura në mënyrë strukturore me kalimin e kohës.

Këto gjetje mbështesin empirikisht argumentin teorik se vonesat e zgjatura të zgjerimit dobësojnë fuqinë transformuese të BE-së.

Tabela 3: Performanca demokratike, atraktiviteti ekonomik dhe trendet e emigracionit

Indikatori (2022–2023)	Kosova	Maqedonia e Veriut
Rezultati i Demokracisë në Freedom House (1–7)	3.75 (Regjimi Hibrid)	3.96 (Regjimi Hibrid)
Hyrjet e Investimeve të Huaja Direkte (% e PBB-së)	3.2%	5.4%
Shkalla Neto e Emigrimit (për 1.000 banorë)	-7.1	-4.3

Burimi: Freedom House. (2023). Nations in Transit 2023. World Bank. (2023). World Development Indicators. World Bank. (2023). Migration and Remittances Data.

Tabela nxjerr në pah pasojat strukturore të vonesës së pranimit në BE në tre dimensione kritike: cilësia demokratike, atraktiviteti ekonomik dhe qëndrueshmëria demografike.

Së pari, si Kosova ashtu edhe Maqedonia e Veriut mbeten të klasifikuara si regjime hibride, duke treguar dobësi të vazhdueshme në konsolidimin demokratik. Pavarësisht përputhshmërisë më të lartë të Maqedonisë së Veriut me kriteret politike të BE-së, rezultati i saj i demokracisë nuk i tejkalon ndjeshëm ato të Kosovës, duke sugjeruar ulje të kthimeve nga reformat në mungesë të një progresi të besueshëm të pranimit.

Së dyti, ndryshimet në hyrjet e IHD-ve pasqyrojnë nivele të ndryshme të besimit të investitorëve. Ndërsa Maqedonia e Veriut tërheq IHD relativisht më të larta, asnjëri vend nuk arrin nivele të shoqëruara me konvergencën e BE-së, duke nënvizuar efektin kufizues të vonesës së pranimit në investimet afatgjata.

Së treti, normat negative të emigrimit neto në të dy vendet zbulojnë humbje të konsiderueshme të kapitalit njerëzor. Norma më e lartë e emigrimit në Kosovë pasqyron sfida të ndërlikuara që lidhen me kushtet e tregut të punës dhe

pasigurinë e zgjatur të pranimit, ndërsa norma e Maqedonisë së Veriut konfirmon se edhe kandidatët e përparuar nuk janë imunë ndaj rënies demografike.

4. DISKUTIME

Kosova dhe Maqedonia e Veriut përfaqësojnë dy raste analitikisht të rëndësishme brenda Ballkanit Perëndimor për shkak të aspiratave të tyre të përbashkëta për integrimin evropian dhe trajektoreve të dallueshme të pranimit. Ndërsa të dy vendet përballen me sfida strukturore që lidhen me qeverisjen, sundimin e ligjit dhe zhvillimin ekonomik, marrëdhënia e tyre me BE-në ka evoluar ndryshe. Maqedonia e Veriut ka qenë kandidate zyrtare e BE-së që nga viti 2005, ndërsa Kosova mbetet një kandidate potenciale, pavarësisht progresit të kohëve të fundit, siç është liberalizimi i vizave. Kjo divergjencë ofron një kornizë të dobishme krahasuese për vlerësimin e pasojave empirike të vonesës së pranimit në BE.

Kosova: Integrimi në BE pa një Perspektivë të Besueshme Anëtarësimi

Procesi i integritit të Kosovës në BE është karakterizuar nga paqartësi e zgjatur dhe kushtëzime politike. Pavarësisht nënshkrimit të Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (MSA) në vitin 2015, rruga e Kosovës drejt statusit të kandidatit mbetet e pasigurt. Për shumë vite, mungesa e liberalizimit të vizave simbolizoi angazhimin jokonsistues të BE-së, duke minuar besimin e publikut në procesin e integritit.

Nga një perspektivë institucionale, vonesa e anëtarësimit ka dobësuar vullmin e reformave, veçanërisht në fushat e pavarësisht gjyqësore dhe reformës së administratës publike. Ndërsa janë miratuar korniza ligjore formale të përafëruara me standardet e BE-së, zbatimi mbetet i pabarabartë. Mungesa e një horizonti të qartë anëtarësimi ka zvogëluar stimujt për elitat politike për të ndjekur reforma politikisht të kushtueshme, duke përforcuar modelet e politizimit dhe brishtësinë institucionale.

Ekonomikisht, Kosova vazhdon të përballen me investime të huaja direkte të kufizuara dhe papunësi të lartë, veçanërisht midis të rinjve. Remitancat mbeten një komponent i rëndësishëm i PBB-së, duke reflektuar si varësinë ekonomike ashtu edhe tendencat e vazhdueshme të emigrimit. Largimi i trurit përbën një sfidë kritike për kapacitetin administrativ, duke minuar reformat afatgjata të qeverisjes.

Gjeopolitikisht, statusi ndërkombëtar i pazgjidhur i Kosovës e ndërlikon angazhimin e BE-së dhe hap hapësirë për ndikime alternative të jashtme. Edhe pse BE-ja mbetet partneri kryesor i Kosovës, anëtarësimi i vonuar zvogëlon ndikimin normativ të BE-së dhe dobëson rolin e saj si një aktor transformues.

Maqedonia e Veriut: Nga Lidere e Reformave në Lodhje nga Zgjerimi

Maqedonia e Veriut përfaqëson një rast kontrastues ku sakrificat e konsiderueshme politike nuk kanë rezultuar në përshejtimin e pranimit në BE. Zgjidhja e mosmarrëveshjes së emrit me Greqinë përmes Marrëveshjes së Prespës (2018) u konsiderua gjerësisht si një arritje historike që tregon angazhim të fortë politik ndaj integritit në BE. Megjithatë, vetot dhe vonesat pasuese - më së shumti të lidhura me mosmarrëveshjet dypalëshe - kanë dëmtonuar besueshmërinë e procesit të pranimit.

Politikisht, vonesat e zgjatura kanë kontribuar në rënien e mbështetjes publike për anëtarësimin në BE dhe kanë rritur skepticizmin ndaj reformave të mëtejshme. Perceptimi se pajtueshmëria me kërkesat e BE-së nuk garanton progres ka dobësuar stimujt e reformave dhe ka forcuar narrativat nacionaliste.

Institucionalisht, Maqedonia e Veriut fillimisht demonstroi progres në reformën e administratës publike dhe sundimin e ligjit, veçanërisht pas tranzicionit politik të vitit 2017. Megjithatë, lodhja nga zgjerimi ka ngadalësuar vullmin e reformave dhe ka ekspozuar dobësitë institucionale, duke përfshirë polarizimin politik dhe kapacitetin e kufizuar administrativ.

Ekonomikisht, ndërsa Maqedonia e Veriut ka përfituar nga nivele relativisht më të larta të investimeve të huaja krahasuar me Kosovën, pranimi i vonuar vazhdon të kufizojë konvergencën ekonomike afatgjatë dhe aksesin në fondet e kohezionit të BE-së.

Vlerësim Krahasues

Provat empirike nga Kosova dhe Maqedonia e Veriut nxjerrin në pah disa modele të përbashkëta. Së pari, vonesa e pranimit minon besueshmërinë e kushtëzimit të BE-së, duke zvogëluar efektivitetin e saj si një nxitës reformash. Së dyti, pasiguria e zgjatur kontribuon në stanjacion demokratik dhe konsolidim të dobët institucional, pavarësisht statusit formal të pranimit të një vendi. Së treti, të dy rastet ilustron se si lodhja nga zgjerimi nxit pakënaqësinë sociale dhe përshejton emigrimin.

Në të njëjtën kohë, dallimet kryesore vazhdojnë. Sfidat e Kosovës përkeqësohen nga statusi i saj ndërkombëtar i kontestuar, ndërsa përvoja e Maqedonisë së Veriut nënvizon kostot politike të mosmarrëveshjeve dypalëshe të pazgjidhura brenda kornizës së zgjerimit të BE-së. Së bashku, këto raste demonstrojnë se vonesa e pranimit prodhon kufizime strukturore që tejkalojnë kontekstet individuale kombëtare.

Analiza tregon se pasojat e vonesës së anëtarësimit janë kumulative dhe përforcojnë njëra-tjetrën. Stagnimi ekonomik, prapambetja demokratike, emigrimi social dhe konkurrenca gjeopolitike formojnë një lak reagimi që kufizon zhvillimin dhe reformën.

5. KONKLUZA

Gjetjet empirike sugjerojnë se qasja aktuale e zgjerimit të BE-së rrezikon të zvogëlojë ndikimin e saj transformues në BP. Si në Kosovë ashtu edhe në Maqedoninë e Veriut, vonesat e zgjatura kanë dobësuar stimujt e reformave, kanë gërryer besimin publik dhe kanë rritur ndjeshmërinë ndaj presioneve të jashtme gjeopolitike. Këto rezultate sfidojnë objektivin strategjik të BE-së për të nxitur stabilitetin dhe qeverisjen demokratike në fqinjësinë e saj të afërt.

Një politikë më e besueshme e zgjerimit - e bazuar në afate kohore më të qarta, përparim të bazuar në meritë dhe izolim nga vetot dypalëshe - duket thelbësore për rivendosjen e ndikimit normativ dhe politik të BE-së.

Vonesa e anëtarësimit në BE ka implikime të thella si për BP, ashtu edhe për BE-në. Rivendosja e besueshmërisë së zgjerimit kërkon afate kohore më të qarta, kushtëzime të qëndrueshme dhe angazhim më të madh politik. Pa masa të tilla, BE-ja rrezikon të humbasë ndikimin e saj transformues në një rajon strategjikisht të rëndësishëm.

BIBLIOGRAFIA

- Bieber, F. (2018). *East European Politics*, 34(3), 337–354.
- Börzel, T. A., & Risse, T. (2018). *Journal of European Public Policy*, 25(1), 83–108.
- European Commission. (2019). *Country report: North Macedonia*. Brussels.
- European Commission. (2023). *EU Enlargement Policy Report*.
- European Commission. (2023a). *Kosovo report 2023*. Brussels.
- European Commission. (2023b). *North Macedonia report 2023*. Brussels.
- Freedom House. (2023). *Nations in transit 2023: The new era of authoritarianism*. Washington, DC.
- Grabbe, H. (2014). *Journal of Common Market Studies*, 52(S1), 40–56.
- Noutcheva, G. (2020). *West European Politics*, 43(4), 727–746.
- Sharlamanov, K., & Jovanoski, A. (2013). *The Ethnic Relations in the Macedonian Society Measured Through the Concept of Affective Social Distance*. *American International Journal of Social Science* 2(3): 33-39.
- Sharlamanov, K., & Jovanoski, A. (2012). *The multiculturalism in Republic of Macedonia, observed through the perceptions for the symbols of the other ethnic groups: Framework of the symbolic interactionism*. *International Journal of Humanities and Social Science* 2 (23): 64–70.
- World Bank. (2022). *Western Balkans Regular Economic Report*.
- World Bank. (2023). *Migration and remittances data*. Washington, DC.
- World Bank. (2023). *World Development Indicators*. Washington, DC.
- World Bank. (2023). *Worldwide Governance Indicators*. Washington, DC.